

CSECSSEMŐHALANDÓSÁG ERDÉLYBEN

A MINŐSÉG ÉS A MENNYISÉG nem egyenlő értékű, de egymást feltételező tényezők a nemzetek életének s így a magyar életnek is. A minőségbeli fölényt mindhiába biztosítja a magyar családok áldozatvállalása, a csirasejt romlatlan továbbvitele, a magyar ember hite, kemény munkája, bölcsesége, bátorsága és fegyelme, ha a nemzet – fiatal életekre építő s így újra és újra megújuló népek erejével áll szemben. Az agyonfinomult, önteltségig csak a minőség elvét hangoztató életszemlélet halált is hozhat, ha a nemzeti lét védelmét sok magyar élet nem vállalja. Ezeréves műveltségünk eltűnhet, fölszívódhatik a minőségileg értéktelenebb, de számban túlélő népközösségek életében, ha elhanyagolt az értékek számbeli fedezése. Ezért a magyar biológiai erő számbavétele, számontartása és az élet minden vonalán a lehetőségek világos és higgadt feltárása – ma több mint tudományos feladat, – életparancs.

A MAGYAR NÉPMOZGALOM TÖRTÉNETI TANULSÁGA

TUDNUNK KELL, hogy a magyar nép Európa egyik legerőteljesebb biológiai értékét képviselte a történelem folyamán, Vitalitása jut kifejezésre egyrészt a honfoglalás tényében, a magyarság félelmetes katonai erejében, mely nagyhatalmakkal állott szembe s tartotta azokat állandó rettegésben, de vitalitása nyilatkozik meg népszaporodásában is, amely nemcsak az időszakos vérvesztéséget tudta pótolni, hanem még erőtartalékot is tudott gyűjteni az igazi honfoglaláshoz, az etnikai térfoglaláshoz. A szaporaságban jelentkező biológiai erő mentette át később is az őt veszélyeztető népvándorlási hullám sodrán, élettani fölénye biztosította vezető, időnként nagyhatalmi szerepét a Duna-medencében s ennek köszönheti, hogy – meggyöngítve bár – de kiheverte a törökök okozta pusztítást is. A török szinte letépte a magyarságot földjéről s számunk a XVI–XVII. században négy-millióról legfennebb egymillióra olvadt le, mégis a magyarság életerejére képes volt e borzalmas vérvesztéséget pótolni s a nagy telepítések századában, az ezerhétszázas években, minden kormányzati támogatás nélkül, sőt egyenesen a kormányzat gátló

befolyása ellenére három millióra emelkedett népességünk száma, megközelítvén az 1500. évi népszámot. A gyöngülés későbbi években következett be.

1881 óta népesedési mozgalmainkról hivatalos adataink vannak s így ettől fogva a magyarság biológiai tevékenységét pontosan nyomon követhetjük. Ez adatok szerint Magyarországon – Horvát-Szlavonországek nélkül – az 1881–1885 évek átlagában ezer lakosra számítva

az élveszületések száma	44,3
a halálozások száma	33,1
a természetes szaporulat	11,2

Még az 1891–1895. évek átlagában is ezer lakosra számítva

az élveszületések száma	41,6
a halálozások száma	31,6
a természetes szaporulat	10,0

Az erős biológiai tevékenységű fiatal népre jellemző adatok ezek: a magas születési arányszámot a magas halálozási szám rontja, de a természetes szaporulat mégis pozitív irányú.

A századforduló azonban történelmi pillanat volt, amikor széles szociális és közegészségügyi munkával, a halálozási szám erőteljes megjavításával, a magyarság számbeli erejét – hatalmas születési tevékenység mellett – nagy mértékben meg lehetett volna erősíteni. A halálozási szám nálunk is csökken:

az 1901–1905 évek átlagában	26,2	ezerlél
az 1906–1910 „ „	24,6	„
az 1911–1915 „ „	23,9	„

Azonban a szaporodás másik tényezője a születés és ez – a népszaporodási gondoskodás, a nemzet jövője iránti felelősség és a sokgyermekes családok szociális védelme hiányában – egy liberális és rontó álkultúra mérgező hatása alatt egyre fokozódó mértékben csökkent:

az 1901–1905 évek átlagában	37,0	ezerlél
az 1906–1910 „ „	36,3	„
az 1911–1915 „ „	32,6	„

Ez abszolút számokban kifejezve azt jelenti, hogy amíg 1881-ben az ország 13.924.744 főnyi lakosságának 595.222 gyermeke született, addig 1911-ben az ország 18.394.876 főnyi lakosságának csak 638.082. S a magyarság életerejét ekkor már a kivándorlók százezres tömegei is apasztották.

A világháború a magyar faj kb. 400 ezernyi fiatal életét kapcsolta ki a magyar történelmi folytonosság szolgálatából és pillanatnyilag a török hódítás utáni időkhöz hasonlóan megbontotta az erők egyensúlyát. Az 1915–1918. években – rendes éveket véve alapul – félmilliónyi magyar gyermekkel született kevesebb. S ehhez járult az ország szétdarabolása, amelynek biológiai következményeit ma még megközelítőleg sem tudjuk megállapítani.

A huszas években világszerte átmeneti javulás következik, majd a születések ismét zuhanni kezdenek s ennek kihatását a természetes szaporulatra még az egyre nagyobb mértékben javuló halálozási szám sem védheti ki. Csonka Magyarországon a halálozások arányszáma

az 1921–1925 évek átlagában	19,9	ezrelék
az 1926–1930	„	17,0 „
az 1931–1935	„	15,8 „
1938-ban	14,4	„

Azonban ez a nagymérvű javulás, amelynek eredőivel és következményeivel még foglalkozni fogunk, nem tudott lépést tartani a születések arányszámának zuhanásával:

az 1921–1925 évek átlagában	29,4	ezrelék
az 1926–1930	„	26,0 „
az 1931–1935	„	22,4 „
1938-ban	20,1	„

A veszteség mértékét már az abszolút számok is érzékeltetik:

a trianoni Magyarország területén	1911-ben	261.375	gyermek	született
„	„	„	1926-ban	229.484 „
„	„	„	1936-ban	183.369 „
„	„	„	1938-ban	182.206 „

Az 1911. évi eredményhez képest 1938-ban 79.169 magyar élettel kevesebb indult a magyar élet szolgálatára. Amíg az 1931–1935 években is, amikor a világ gazdasági válság Európa-szerte mélypontra juttatta a természetes szaporodás arányszámait, Csonka-Magyarország 58.433 lélekkel gyarapodott, addig 1938-ban az emelkedés csak 51.578 főt tett ki. Hiába volt az elhaltak számának imponáló javulása az 1921. évi 170.059-es szintről az 1938. évi 130.628-as szintre. A halálozási szám csökkenése az emberélet hosszúságát növeli. A néptest előregedését idézheti elő. Az évente tízezer számban elmaradó születések későbbben hatványozva érzetik majd hatásukat.

A TRIANONI MAGYARORSZÁG népessége azonban a magyar néptestnek csak egy részét jelenti s számításba kell vennünk, hogy a megszállt területek magyar millióinak termékenysége is a magyar test erejét növelte vagy gyöngítette. Itt, amikor a megszállt területek egyikének, Erdélynek népmozgalmi tényezői közül a csecsemőhalandóság kérdését kívánjuk részletesen kifejteni, rá is kell mutatnunk arra, hogy a megszállt területek ilyen irányú tanulmányozásának döntő jelentősége van a magyarság mai biológiai erejének fölmérésében. Megállapíthatjuk ugyanis, hogy az idegen uralom gazdasági, szociális és közművelődési elnyomása milyen mértékben hathatott népünk élettani erejére s ezt nemcsak a magyarság különböző csoportjaival való összehasonlításban tehetjük, de összevetve az azonos körülmények között élő, de ugyanakkor a hatalom minden előnyét és kedvezését elnyerő románság élettani jelenségeivel is. És miért éppen a csecsemőhalandóság kérdéskörét vesszük? Azért, mert a népmozgalmi tevékenységek közül talán ez fejezi ki a legérzékenyebben egy népcsoport élettani tevékenységének mineműségét és értékét.

AZ ERDÉLYI CSECSEMŐHALANDÓSÁG FŐBB ADATAI

A MEGSZÁLLT ERDÉLY csecsemőhalálozásának tanulmányozása nem minden akadály nélküli, mert a román adatok meglehetősen hiányosak: statisztikáik csak 1929 óta közlik rendszeresen a csecsemőhalálozási adatokat s 1934-ig a *Buletinul Demografic al României* közlései csak nyers számok, részletezés korcsoportok, halálokok és orvosi kezelés szerint csak ettől fogva van. De összefoglaló, az egész ország vagy akárcsak Erdély e kérdését tárgyaló tanulmány nem is jelent meg s így kizárólag a fenti közlőny adataira s a megjelent részlettanulmányokra támaszkodhatunk.

a) A csecsemőhalandóság abszolút számokban

AZ 1929 ÉS 1938 KÖZÖTTI ÉVTIZEDBEN Csonka-Magyarországon 301.133, a románok megszállta magyar területen 254.852, összesen 554.985 gyermek halt meg egyéves korig, ami évente átlag 30.113-at jelent Csonka-Magyarországon, 25.485-öt a megszállt területen. Romániában ezidőben 1.107.393 a csecsemő halottak száma (az Ókirályságban 598.164, Besszarábiában 204.217 és Bukovinában 50.060). Az abszolút számok Csonka-Magyarországon állandó és fokozatos csökkenést mutatnak: 1929-hez képest az 1938 évi csecsemőhalálozás száma 14.726-tal, vagyis 39 százalékkal kevesebb. A megszállt területen már nem tapasztalunk ilyen következetes javulást: a legmagasabb az 1929 évi és a legalacsonyabb az 1933 évi csecsemőhalálozási szám s a kettő közötti különbség 7.633, de ez a csökkenés nem folytatódik, sőt 1938-ra 5.657-re kevesbedik, vagyis a javulás mindössze 19 százalékos. Romániában viszont (országosan s tartományonként is) a csecsemőhalálozási számok még nagyobb állandóságot jeleznek: a legmagasabb 1929 évi és a legalacsonyabb 1933 évi szám között a különbség 14.404, de 1938-ban már csak 11.355, vagyis a javulás csak 10 százalékos. A tartományok közül Olténia, Munténia, Dobrudzsa és Bukovina némi fejlődést mutat, de Moldvában 1.070-nel Besszarábiában 1.154-gyel több az 1938-ban elhalt csecsemők száma, mint 1929-ben.

A megszállt területen a vizsgált tíz esztendő alatt Erdély 150.119, Bánság 31.525, Körösvidék és Máramaros pedig 73.208 csecsemőt veszített el. Az abszolút szám állandóan csökken Erdélyben és Bánságban s az utolsó hat évben a tízéves átlag alatt ingadozik. A javulás Erdélyben 18, Bánságban 31, a Körösvidéken és Máramarosban 14 százalékos. Adataink bizonyossága szerint a csonkaországi csecsemőhalálozás abszolút számának állandó jellegű csökkenését a megszállt területen csak a Bánság közelíti meg.

A csecsemőhalandóság Csonka-Magyarországon, a románok megszállta területen, Romániában és Románia különböző tartományjaiban. (Összehasonlító táblázat abszolút számokban.)

Év	Csonka-Magyarország	Megszállt terület	Erdély	Bánság	Körösvidék Máramaros	Románia	Ó- királyság	Olténia	Munténia	Dobrudzsa	Moldva	Besarábia	Bukovina
1929	38.659	<i>30.781</i>	18.049	4.270	8.462	118.169	<i>63.576</i>	9.348	28.136	6.759	19.333	<i>17.915</i>	<i>5.897</i>
1930	33.518	<i>27.469</i>	16.076	3.559	7.834	109.955	<i>58.309</i>	8.134	26.418	6.611	17.146	<i>18.780</i>	<i>5.397</i>
1931	33.469	<i>24.922</i>	14.450	3.138	7.334	109.041	<i>58.947</i>	8.798	25.667	6.348	18.134	<i>20.594</i>	<i>4.578</i>
1932	37.759	<i>27.013</i>	15.750	3.446	7.817	122.347	<i>66.792</i>	9.277	28.635	7.268	21.612	<i>23.026</i>	<i>5.516</i>
1933	26.426	<i>23.148</i>	13.672	2.901	6.575	103.765	<i>56.498</i>	7.756	24.980	6.979	16.783	<i>19.671</i>	<i>4.448</i>
1934	28.721	<i>24.244</i>	14.518	2.910	6.816	111.520	<i>60.070</i>	7.885	25.245	7.523	19.617	<i>21.626</i>	<i>5.380</i>
1935	28.812	<i>23.978</i>	13.835	2.970	7.173	112.415	<i>59.134</i>	8.540	24.896	6.457	19.241	<i>24.541</i>	<i>4.762</i>
1936	25.489	<i>23.393</i>	14.161	2.688	6.544	106.497	<i>59.659</i>	8.436	25.649	5.978	19.596	<i>19.046</i>	<i>4.399</i>
1937	24.347	<i>24.780</i>	14.746	2.691	7.343	106.870	<i>57.421</i>	7.486	23.865	6.050	20.020	<i>19.949</i>	<i>4.720</i>
1938	23.933	<i>25.124</i>	14.862	2.952	7.310	106.814	<i>57.658</i>	7.570	23.587	6.098	20.403	<i>19.069</i>	<i>4.963</i>
10 év összesen	301.133	<i>254.852</i>	150.119	31.525	73.208	1.107.393	<i>598.164</i>	83.230	257.078	66.071	191.885	<i>204.217</i>	<i>50.060</i>
Átlag	30.113	<i>25.485</i>	15.011	3.152	7.320	110.739	<i>59.816</i>	8.323	25.707	6.607	19.188	<i>20.421</i>	<i>5.006</i>

b) A lakosság és a csecsemőhalandóság összehasonlító számadatai:

	Összes lakosság		Csecsemő korban meghalt gyermekek 1929–1938		Népsűrűség (ad km ²)
	absz. szám	%	absz. szám	%	
Románia	18.057.028	100,0	1.107.393	100,0	63
Megszállt terület	5.548.362	30,3	254.852	23,0	55
Erdély	3.217.988	17,0	150.119	13,6	53
Körösvidék	1.390.417	8,2	73.208	6,6	51
Bánság	939.958	5,1	31.525	2,8	66
Ó-királyság	8.791.254	47,8	598.164	54,0	66
Olténia	1.513.175	8,3	83.230	7,5	65
Munténia	4.029.008	22,0	257.078	23,2	79
Dobrudzsa	815.475	4,5	66.071	6,0	36
Moldva	2.433.596	13,0	191.885	17,3	66
Besszarábia	2.864.402	15,0	204.217	18,4	66
Bukovina	853.009	4,5	50.060	4,5	84

Ha a csecsemőhalandóságot a lakosság számbeli megoszlásával vetjük össze, világosan kitűnik a megszállt terület fölénye s itt a lakosság arányszáma 30,3 százalék, míg a csecsemőhalandóság arányszáma 23,0 százalék. Az Ó-királyság helyzetképe éppen a fordítottja ennek s a lakosság arányszáma 47,8 százalék, míg a csecsemőhalandóság arányszáma 54,0 százalék. Különösen Moldva helyzete súlyos (13,0 – 17,3). A megszállt terület minden tartománya a lakosság országos arányszámán alul járult hozzá a csecsemőhalálozási szám kialakulásához, s különösképpen a Bánság helyzete igen előnyösnek mondható.

A népsűrűségnek – mint az adatokból is kiolvasható – nincs különösebb szerepe a csecsemőhalandóság kérdésében. A leg­sűrűbben lakott Munténia és a legritkábban lakott Dobrudzsa egyformán a lakosság arányszáma felett álló csecsemőhalandóságot mutat. Egyébként is az igen alacsony csecsemőhalandósággal dicsekvő nyugati államok népsűrűsége mind nagyobb Románia s tartományai népsűrűségénél s Csonka-Magyarország népsűrűsége is messze fölötte áll a fenti jelző számoknál (Romániában egy km²-re esik átlag 63 lélek, Csonka Magyarországon átlag 93,4).

Legfennebb még egy kérdés adódik: miként viszonylanak egymáshoz a megszállt terület egyes tartományai? Ebből a szempontból a számok viszonya némiképp megváltozik. A megszállt terület összes lakossága 1930-ban 5.548.362 volt s ebből Erdélyre esett mintegy 57 százalék, Körösvidékre és Máramarosra 25 százalék, Bánságra 16 százalék. Az e területen tizesztendő alatt elhalt 254.852 csecsemőből erdélyi 58,9 százalék, körösvidéki és máramarosi 28,7 százalék, bánsági 12,4 százalék. Tehát a Bán-

A csecsemőhalandóság arányszámai száz éveszülttőre számítva a románok megszállta területen, Romániában és Románia különböző tartományjaiban. (Összehasonlító táblázat a falvak és városok adatainak külön feltűntetésével.)

Ország, tartomány	Utálás az adatszolt- gáltató helyre	Száz éveszülöttre esett csecsemő-halott										Tíz évi átlag
		1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	
		években										
Megszállt terület	falusi	20.6	17.7	17.0	17.9	17.0	17.7	18.6	16.4	17.5	18.2	17.8
	városi	17.4	16.2	14.1	16.6	14.5	15.7	14.5	15.0	13.9	14.9	15.2
	összesen	20.2	17.6	16.7	17.8	16.8	17.0	18.1	16.3	17.0	17.7	17.5
Erdély	falusi	19.3	16.6	15.5	16.5	15.7	16.9	16.5	15.7	16.7	17.0	16.6
	városi	15.1	13.8	12.4	13.6	11.4	13.5	11.7	12.9	11.4	12.2	12.8
	összesen	18.8	16.3	15.2	16.2	15.3	16.6	16.0	15.4	16.0	16.4	16.2
Bánság	falusi	21.1	17.3	16.4	18.1	16.7	17.4	18.9	15.7	15.8	17.5	17.4
	városi	18.2	17.7	14.3	17.7	15.8	16.9	15.9	16.1	14.3	15.4	16.2
	összesen	20.8	17.4	16.1	18.0	16.6	17.3	18.5	15.8	15.6	17.2	17.3
Körös- vidék, Má- ramaros	falusi	21.5	19.4	19.2	19.3	18.8	19.0	20.4	18.0	20.2	20.1	19.5
	városi	19.1	17.3	15.8	18.5	16.3	16.7	16.1	16.1	16.2	17.1	16.9
	összesen	21.2	19.1	18.8	19.2	18.5	18.3	19.9	17.7	19.6	19.7	19.2
Románia	falusi	19.7	17.6	18.1	18.5	17.5	18.3	19.4	17.5	17.9	18.4	18.2
	városi	19.1	17.3	17.1	18.6	16.4	17.8	17.6	17.4	16.7	17.5	17.5
	összesen	19.7	17.6	18.0	18.5	17.4	18.2	19.2	17.5	17.8	18.3	18.2
Ókirályság	falusi	19.8	17.8	18.6	18.4	17.6	18.2	18.9	17.3	17.7	18.2	18.2
	városi	19.7	18.1	18.3	19.6	17.2	18.5	18.2	18.1	17.4	18.5	18.3
	összesen	19.8	17.8	18.5	18.5	17.6	18.2	18.8	17.4	17.6	18.2	18.2
Beszarábia	falusi	18.6	16.9	19.5	19.5	18.6	19.2	23.7	19.6	19.4	19.4	19.4
	városi	18.9	15.5	17.0	19.5	16.1	19.0	21.8	19.9	18.9	19.4	18.6
	összesen	18.6	16.8	19.3	19.5	18.4	19.2	23.6	19.6	19.3	19.4	18.3
Bukovina	falusi	22.7	20.6	18.5	21.1	18.0	22.6	20.1	17.6	19.5	21.3	20.2
	városi	19.0	15.7	13.8	17.1	14.5	18.1	18.6	15.2	18.2	18.2	16.8
	összesen	22.1	19.8	17.8	20.5	17.5	21.9	19.9	17.3	19.3	20.8	19.6
Olténia	falusi	19.4	15.8	17.3	15.9	15.4	15.3	17.0	15.2	14.6	15.2	16.1
	városi	18.7	16.9	17.8	19.9	15.9	16.2	17.0	17.3	14.9	18.1	17.2
	összesen	19.4	15.9	17.3	16.3	15.4	15.3	17.0	15.4	14.6	15.5	16.2
Munténia	falusi	19.9	18.2	18.0	17.8	17.7	17.4	18.0	17.2	17.1	17.1	17.8
	városi	20.0	18.4	18.3	18.6	17.4	16.7	17.0	17.2	16.2	16.6	17.6
	összesen	20.0	18.2	18.0	17.9	17.6	17.3	17.8	17.2	16.9	17.0	17.7
Dobrudzsa	falusi	21.0	20.1	21.1	19.8	20.2	21.3	20.4	18.4	20.1	20.3	20.2
	városi	20.4	19.1	19.7	20.3	18.4	21.1	19.4	17.8	18.9	18.2	19.3
	összesen	20.9	19.9	20.8	19.8	19.9	21.3	20.2	18.3	19.9	19.9	20.0
Moldva	falusi	19.1	17.5	18.5	20.2	17.5	19.0	19.8	18.6	19.0	20.2	18.9
	városi	20.7	18.9	19.0	20.8	18.2	21.1	20.4	20.9	20.4	22.4	20.2
	összesen	19.4	17.7	18.6	20.3	17.6	19.3	19.9	18.9	19.2	20.5	19.1
Magyarország		17.9	15.2	16.2	18.4	13.6	14.8	15.2	13.9	13.4	13.1	15.1
Németország		9,6	8,5	8,3	7,9	7,7	6,6	6,9	6,6	6,4	6,0	7,4
Olaszország		12,5	10,6	11,3	11,0	10,0	9,9	10,1	10,0	10,9	–	–

ság helyzete ebben a viszonylatban is kedvező, míg Erdély, Kőrösvidék és Máramaros csecsemőhalandósága egymással való összehasonlításban kedvezőtlenebb: országos viszonylatban e tartományok csecsemőhalandóságának arányszáma alatta van a lakosság arányszámának, de a megszállt területi viszonylatban meghaladja a lakosság arányszámát.

c) A csecsemőhalandóság viszonyisményei.

A CSECSEMŐHALANDÓSÁG abszolút számainak vizsgálatánál azonban sokkal mélyebb betekintést enged és nagyobb összehasonlítási lehetőséget ad a csecsemőhalandóság viszonyisményeinek áttekintése. Megállapíthatjuk, hogy a változásokat jelző görbék, ingadozásuk ellenére is, merevek. Száz éves születettre számított csecsemőhalottak száma a megszállt területen 17,5 s ehhez viszonyítva a legjobb az erdélyi arányszám (16,2), gyengébb a bánási (17,3) és a legrosszabb a kőrösvidék–máramarosi (19,2). Az évenként sorba állított számok javulásról csak kisebb mértékben bizonykodnak:

	Megszállt terület	Erdély	Bánás	Kőrösvidék-Máramaros
1901–1910	20,7	19,6	20,3	22,2
1921	20,2	19,2	20,3	22,3
1925	19,0			
1927	20,1			22,4
1928	18,5	17,0	18,5	20,0
1929–1938	17,5	16,2	17,3	19,2

Kőrösvidék és Máramaros arányszámai mindig a megszállt területi arányszámok felett maradnak, a bánási arányszám követi a megszállt területi arányszám vele egyértékű változásait, míg az erdélyi arányszám mindig alacsonyabb, mint a megszállt területi arányszám. A változások azonban nem feltűnőek; amíg Csonka-Magyarországon mindössze tíz esztendő alatt, 1929 és 1938 között ez az arányszám 4,8-cal csökkent, addig a megszállt területen a 3,2-es csökkenéshez három évtizedre volt szükség (nem is tekintve azt, hogy e csökkenés után is még mindig 17,5 a száz éves születettre számított csecsemőhalottak száma.)

A megszállt terület arányszáma azonban romániai viszonylatban igen jónak mondható. Országosan a tízéves átlag 18,2 s ennyi az Ókirályság átlaga is. Dobrudzsában viszont 20,0 százalék, Bukovinában 19,6 százalék, Moldovában 19,1 százalék, Besszarábiában 18,3 százalék, Munténiában 17,7 százalék. Csak Olténia arányszáma alacsonyabb: 16,2 százalék. Feltűnőbb javulással a Kárpátokon túli területen sem találkozunk, sőt a számok átmeneti csökkenése után következetesen emelkedés következik, bár Romániának mindig igen magas volt a csecsemőhalálzási indexe:

1901–1910-ben	20,2
1921–1928-ban	20,0
1929–1938-ban	18,2

Ezekkel a számokkal szembeállíthatjuk Csonka-Magyarország csecsemőhalálozási arányszámát, melynek 1929–1938. évi átlaga 15,1 s ez a szám a következő javulás eredménye:

1901–1905-ben	21,3	1926–1930-ban	17,2
1906–1910-ben	20,6	1931–1935-ben	15,7
1911–1915-ben	20,8	1936-ban	13,9
1916–1918-ban	21,7	1937-ben	13,4
1919–1920-ban	18,3	1938-ban	13,1
1921–1925-ben	18,7		

Nemzetközi viszonylatban tekintve azonban még a csonka-magyarországi 13,1 százalékos arányszám is magas, mert 1937–38-ban:

Románia	18,3	Olaszország	10,9
Portugália	15,1	Németország	6,0
Bulgária	15,0	Svájc	4,7
Jugoszlávia	14,1	Svédország	4,6
Magyarország	13,1	Németalföld	3,8

AZ INDEX-SZÁMOK könnyen áttekinthető sora is a fentieket igazolja. Csonka-Magyarország indexe fokozatosan és állandóan csökken, ha nem is olyan nagymértékben, mint a Németbirodalomé, de ütemesebben, mint az Olaszországé. Ezzel szemben a romániai index alig csökken s e csökkenés is bizonytalan s állandó jelleget nem ölt. A megszállt területen a javulás legnagyobb mértékű a Bánságban, utána Erdélyben; Körösvidék és Máramaros indexe egészen a romániai és ókirályságbeli szinten mozog. A

**A csecsemőhalandóság iránya a románok megszállta területen,
Romániában és a román Ókirályságban. (Összehasonlítva
Csonka-magyarország, Németország és Olaszország adataival.)**

Ország, tartomány	A csecsemő halottak száma, ha az 1929. évi adat egyenlő 100-zal										
	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1929– 1938
	é v e k b e n										
Románia	100	89	91	93	88	92	96	88	90	92	92
Ókirályság	100	89	93	93	88	91	94	87	88	91	91
Erdély	100	86	80	86	81	87	85	81	85	86	86
Bánság	100	83	77	86	79	83	88	75	75	82	83
Körösvidék	100	90	88	90	87	86	93	83	92	92	90
<i>Megszállt terület</i>	<i>100</i>	<i>87</i>	<i>82</i>	<i>88</i>	<i>83</i>	<i>84</i>	<i>89</i>	<i>80</i>	<i>84</i>	<i>87</i>	<i>86</i>
Magyarország	100	84	90	100	75	81	84	77	74	73	84
Németország	100	87	85	82	80	68	71	68	66	62	77
Olaszország	100	84	90	88	80	78	80	80	87	–	–

csecsemőhalandóságot kedvező irányban befolyásoló tényezők, melyek Európaszerte az utolsó évtizedekben fokozottan éreztették hatásukat, Romániában nem jutottak vagy nem juthattak olyan olyan szerephez, hogy a hatásuk meggyőző és állandó legyen.

E szempontból különösen figyelmet érdemlő jelenség, hogy a megszállt terület, mely 1919-ig; hűségesen követte a történeti Magyarország csecsemőhalandóságának irányát, attól elszakítva s így kikerülve az ott javító irányban munkálkodó erők hatása alól, megmaradt az eddigi magas szinten s alig mutat valamelyes javulást. A történeti Erdély megtartja jó helyét, a Körösvidék és Máramaros azonban változatlanul a legrosszabb képet tárja elénk, habár a csecsemőhalandóságot jótékonyan befolyásoló erők vagy az azt rontó tényezők egyrésze egyforma mértékben fejtette ki működését az egész megszállt területen. Természetesen közre játszottak olyan tényezők, amelyek állandósították, mintegy megmerevítették a már egyszer kialakult irányzatot, s e tényezők közül a legjelentékenyebb az, hogy *Erdély nem a nyugateurópai ütemet követő Csonka-Magyarország, hanem az állandóan magas szinten mozgó Románia irányát vette fel* Románia pedig egész léte alatt képtelen volt a csecsemőhalandóságra ható tényezőket oly irányba befolyásolni, hogy akár az Ókirályságban, akár valamelyik kapcsolt országrészben azok döntően kedvező irányban fejthessék ki hatásukat.

d) A városi és falusi csecsemőhalandóság

VÉGÜL utalunk azokra a viszonzyszámokra, amelyek a csecsemőhalandóság egyik igen fontos tényezőjével ismertettek meg, amikor külön sorban adták a falusi és városi száz élveszülettre eső csecsemőhalottak számát. Természetesen a falu csecsemőhalálózása abszolút számokban messze fölülte áll a városénak (l. az összefoglaló táblázatot), mivel a megszállt terület lakosságának 82,6%-a falun él s csak 17,4 városon. Megfontolandó azonban, hogy a vizsgált tíz esztendő alatt a csecsemőhalottak 90,32%-át adta a falu és csak 9,68%-át a város (Erdélyben 91,48%-át a falu és a város csak 8,52%-át), vagyis a falu részesedése jóval a falusi népesség arányszámán felül van. Igaz, hogy Romániában a helyzet még rosszabb, de ez nem vigasztaló s a falusi gazdag gyermekáldást erősen veszélyezteti a csecsemőhalandóság e nagyarányu pusztítása. Összehasonlítva: tíz éves átlagban száz élveszülettre esett csecsemőhalott

	falun	városon
Romániában	18,2	17,5
<i>Megszállt területen</i>	<i>17,8</i>	<i>15,2</i>
Erdélyben	16,6	12,8
Bánságban	17,4	16,2
Körös vidék- Máramarosban	19,5	16,9
Magyarországon	15,1	
Németországban	7,4	

A csecsemőhalandóság a románok megszállta területén, 1929-1938

Év	Megszállt terület	Erdély	Bánát	Körösvidék, Máramaros	Románia
A VÁRO-					
1929	2.983	1.633	432	918	14.754
1930	2.763	1.467	439	857	14.173
1931	2.339	1.235	330	774	13.322
1932	2.562	1 290	401	871	14.609
1933	2.079	1.018	338	723	12.025
1934	2.343	1.231	341	771	13.148
1935	2.161	1.079	333	749	12.970
1936	2.434	1.279	369	786	13.304
1937	2.379	1.213	323	843	12.901
1938	2.603	1.342	365	896	13.546
Tíz év összesen	24.646	12.787	3.671	8.188	134.732
Egy éves átlag	2.464	1.278	367	818	13.473
A FAL-					
1929	27.798	16.416	3.838	7.544	103.415
1930	24.706	14.609	3.120	6.977	95.782
1931	22.583	13.215	2.808	6.560	95.719
1932	24.451	14.460	3.045	6.946	107.738
1933	21.069	12.654	2.563	5.852	91.740
1934	21.901	13.287	2.569	6.045	98.372
1935	21.817	12.756	2.637	6.424	99.445
1936	20.959	12.882	2.319	5.758	93.193
1937	22.401	13.533	2.368	6.500	93.969
1938	2.254	13.520	2.587	6.414	93.268
Tíz év összesen	230.206	137.332	27.854	65.020	972.661
Egy éves átlag	23.020	13.733	2.785	6.502	97.266

**mánia és a különböző romániai tartományok városaiban
vaiban.**

Ókirályság	Olténia	Munténia	Dobrudzsa	Moldova	Besz- szarábia	Buko- vina
------------	---------	----------	-----------	---------	-------------------	---------------

SOKBAN

9.474	809	4.642	1.106	2.917	1.522	775
9.263	826	4.536	1.079	2.822	1.417	730
8.977	783	4.356	1.037	2.801	1.431	575
9.664	893	4.565	1.119	3.107	1.681	682
8.143	671	3.979	1.011	2.482	1.268	535
8.389	655	3.856	1.188	2.890	1.546	670
8.395	718	3.952	1.055	2.670	1.755	659
8.736	756	4.182	982	2.816	1.559	575
8.256	622	3.897	1.009	2.728	1.603	663
8.682	722	4.065	1.001	2.894	1.590	671
88.179	7.455	42.030	10.567	28.127	15.372	6.535
8.817	745	4.203	1.056	2.812	1.537	653

VAKBAN

54.102	8.539	23.494	5.653	16.416	16.393	5.122
49.046	7.308	21.882	5.532	14.324	17.363	4.667
49.970	8.015	21.311	5.311	15.333	19.163	4.003
57.128	8.384	24.070	6.169	18.505	21.345	4.834
48.355	7.085	21.001	5.968	14.301	18.403	3.913
51.681	7.230	21.389	6.335	16.727	20.080	4.710
50.739	7.822	20.944	5.402	16.571	22.786	4.103
50.923	7.680	21.467	4.996	16.780	17.487	3.824
49.165	6.864	19.968	5.041	17.292	18.346	4.057
48.976	6.848	19.522	5.097	17.509	17.479	4.292
510.085	75.775	215.048	55.504	163.758	188.845	43.525
51.008	7.577	21.504	5.550	16.375	18.884	4.352

AZ ERDÉLYI CSECSEMŐHALANDÓSÁG ÉS ÁLTALÁNOS NÉPMOZGALOM ÖSSZEVETÉSE

A CSECSEMŐHALANDÓSÁG részletkérdéseinek vázolása után szükségesnek látszik az általános népmozgalommal való egybevetés is, hogy a népmozgalom e jelenségét nagyobb összefüggésekben is jellemezhessük. Köztudomású ugyanis, hogy a születésszám értékét igen befolyásolja a csecsemőkorban elhaltak száma s tudott az is, hogy a halálozási szám visszaszorításában nagy szerepet játszik a csecsemőhalottakra eső hányad nagysága.

E vizsgálódásainkat mindjárt azzal kezdhethetjük, hogy az egykori Románia az 1929–38. évek között – mint általában – igen élénk és egyben igen szélsőséges népmozgalmi tevékenységet folytatott. E tíz év átlagában

a születések arányszáma	32,5	ezrelék
a halálozás	20,2	„
a term. szaporulat	12,3	„

A születési arányszám, bár itt is bekövetkezett az Európa-szerte észlelhető csökkenés, Oroszország, Bulgária, az egykori Jugoszlávia és Portugália mellett most is első helyen áll és mégis – mert az általános halálozás aránya nagyon magas és alig csökkenő – a hatalmas születéstevékenység ellenére a természetes szaporulat aránylag közepes.

Évek	Születések	Halálozás	Term. szaporulat
	e z r e l é k b e n		
1929	34,1	21,4	12,7
1932	35,9	31,7	14,2
1935	31,6	21,1	9,6
1938	29,6	19,2	10,4

A halálozási szám oly magas, hogy eléri egyes európai államok születési számát. Életpazarló, kulturálatlan, rossz egészségügyi viszonyok közt élő népre jellemző ez, s e tekintetben nincs különbség az egyes tartományok számsorai között. Legfőnnebb azt állapíthatjuk meg, hogy Dobrudzsa és Moldva népe szaporodott a legütemesebben, majd Munténia, Olténia és Bukovina következett. Az előbbi négy tartomány alkotja a tulajdonképpeni Romániát, amely a világháború előtt is nagyon élénk népmozgalmat mutató terület volt:

az 1901–1910 évek átlagában

a születések arányszáma	39,9	ezrelék
a halálozás	25,4	„
a term. szaporulat	14,5	„

A vizsgált tíz esztendő alatt Romániában 6.085.800 születésre 3.784.584 haláleset esett s az elhaltak 28,4 százaléka (1.107.393) az egy éven alul elhalt csecsemők közül kerül ki s ez a csecsemőhalálzási szám a születések egyötödét jelenti.

A megszállt terület népmozgalmát ugyancsak a magas születési és halálzási szám, tehát az aránylag alacsony természetes szaporulat jellemzi az 1901–1910. évek átlagában, úgyhogy a magas halálzási szám miatt – tekintve a születések alacsonyabb szintjét – természetes szaporulata már akkor is az országos átlag alatti volt:

az 1901–1910. évek átlagában

	Magyarország	Megszállt terület
	e z r e l é k b e n	
születés	36,6	34,2
halálzás	25,5	26,6
term.szaporulat	11,1	8,9

A megszállás ideje alatt a születések száma tovább csökkent s mivel a halálzási szám arányosan nem javult, a természetes szaporulat további romlását állapíthatjuk meg:

	1901–1910	1928	1938
	e z r e l é k b e n		
születés	34,2	27,0	23,3
halálzás	26,6	21,3	18,2
term. szaporulat	8,9	5,6	5,1

Az egyes részek közül a történelmi Erdély népmozgalma a legegészségesebb: a születési szám aránylag magas (27,9 ezrelék) s az egész akkori Romániában legalacsonyabb és javuló irányzatot mutató halálzási eredményeképpen természetes szaporulata 9,4 ezrelék volt. A Körösvidéken és Máramarosban ezek az erők már sokkal ellentétesebben működtek. 1910 előtt itt a születés még 39,7 ezrelékes volt, a természetes szaporulat 11,5 ezrelékes, tehát mindkettő magasabb, mint a történelmi Erdélyben, ahol a születés csak 35,5 ezrelékes, a természetes szaporulat pedig 9,7 ezrelékes. Azonban a halálzási szám nem követte az Erdélyben észlelt javulási irányt, a születések csökkenése is nagyobb mérvű volt s így a természetes szaporulat 7,7 ezrelékre zuhant. A Bánság már a világháború előtt a leggyengébb népmozgalmi terület volt: nagyon magas (24,0 ezrelékes) halálzási a többi részeknél alacsonyabb (29,5 ezrelékes) születéstevékenység mellett igen alacsony (5,5 ezrelékes) természetes szaporulatot eredményezett. Azóta ezek az arányszámok csak romlottak. A születések 1929 és 1938 között átlagban már a határt jelző 20,0 ezrelék alá süllyedtek s egyre csökkenő irányzatot mutatnak. Ezzel párhuzamosan a halálzás alig változott, sőt időnként még romlott is, ami a természetes szaporulat katasztrófáját idézte elő, olyannyira, hogy e tíz év alatt a Bánság népessége csupán 0,2 ezrelékkal gyarapodott, sőt egyes években az apadás is beállott:

Csonka-Magyarország, a megszállt terület és Románia népmozgalmi helyzete

1929–38. években (ezrelékekben)

Ország, tartomány	Népmozgalmi tényező	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	Átlag
Csonka-Magyarország	születés	25.1	25.4	23.7	23.4	22.0	21.9	21.2	20.4	20.2	20.1	22.3
	halálozás	17.8	15.5	16.6	17.9	14.7	14.5	15.3	14.3	14.4	14.0	15.5
	term. szaporulat	7.3	9.9	7.1	5.5	7.3	7.4	5.9	6.1	6.0	5.7	6.8
Megszállt terület	születés	27.0	27.4	26.0	26.2	23.6	23.2	22.8	23.6	23.6	23.3	24.6
	halálozás	21.3	18.3	19.2	19.9	18.3	18.1	19.1	17.8	18.3	18.2	18.8
	term. szaporulat	5.6	9.1	6.8	6.3	5.3	5.1	3.7	5.8	5.3	5.1	5.8
Erdély	születés	30.0	30.8	29.4	29.7	27.1	26.3	25.8	27.2	26.9	26.3	27.9
	halálozás	21.0	18.3	18.6	19.4	17.9	18.2	18.6	17.6	17.8	17.8	18.5
	term. szaporulat	9.0	12.5	10.8	10.3	9.2	8.1	7.2	9.6	9.1	8.5	9.4
Körösvidék- Máramaros	születés	29.0	29.7	27.9	28.8	25.1	25.5	25.1	25.5	25.7	25.3	26.7
	halálozás	21.0	18.4	19.6	19.9	18.5	18.1	19.4	18.0	18.5	18.4	19.0
	term. szaporulat	8.0	11.3	8.3	8.9	6.6	7.4	5.7	7.5	7.2	6.9	7.7
Bánság	születés	22.0	21.8	20.7	20.3	18.6	17.8	17.1	18.1	18.4	18.2	19.3
	halálozás	22.0	18.4	19.4	20.4	18.6	18.0	19.4	17.9	18.7	18.6	19.1
	term. szaporulat	0.0	3.4	1.3	− 0.1	0.0	− 0.2	− 2.3	0.2	0.3	− 0.4	0.2
Románia	születés	34.1	35.0	33.4	35.9	32.0	32.4	30.7	31.5	30.8	29.6	32.5
	halálozás	21.4	19.4	20.9	21.7	18.7	20.7	21.1	19.8	19.3	19.2	20.2
	term. szaporulat	12.7	15.6	12.5	14.2	13.3	11.7	9.6	11.7	11.5	10.4	12.3

	Születés e z r e l é k b e n	Term. szaporulat
1929	22,0	0,0
1932	20,3	– 0,1
1935	17,1	– 2,3
1938	18,2	– 0,4

Általában a megszállás ideje alatt mind az egész területi mind az egyes részek népmozgalma kedvezőtlenül alakult. Főként áll ez az általános halálozás kérdésére. Akkor, amikor Európá-szerte szociális és közegészségügyi intézkedésekkel nyomták le a halálozási számot s ez az irányzat annál erősebb volt, minél magasabb megelőzően a halálozási szám. a megszállt területen semmi lényegesebb változást sem állapíthatunk meg. ha nem azt, hogy a halálozási szám egyes területeken tovább romlott.

A csecsemőhalálozás összefüggése az általános halálalással és a születésekkel Romániában, a megszállt területen és Csonka-Magyarországon

Ország tartomány	A csecsemő	Összes	100 halottra esett csecsemő- halott	Születések összes száma 1929–38	100 új- szülöttre esett csecsemő halott
	halottak száma 1929–38				
Románia	1.107.393	3.784.584	28,4	6.085.800	18,2
Megszállt terület	254.452	1.059.302	24,0	1.486.519	17,5
Erdély	150.119	611.086	25,0	924.496	16,2
Kőrösvidék- Máramaros	73.208	269.208	27,2	379.973	19,2
Bánság	31.525	179.008	17,6	182.050	17,3
Magyarország	301.133	1.242.244	24,2	1.973.394	15,1

A HALÁLOZÁSI SZÁM alakulásában kétségkívül a legjelentősebb szerepet a magas és alig változó csecsemőhalálozás játssza. A megszállt területen 1929 és 1938 között 1.059.302 haláleset közül 254.452 egy éven aluli csecsemőhalott, vagyis 24,0 százalék. Ez a viszonyszám Erdélyben 25,0, Kőrösvidék és Máramarosban 27,2 a Bánságban pedig 17,6. A Bánság alacsony viszonyszáma azonban csak látszatra jelent szép eredményt, mert az utóbbi években a születések száma oly nagy csökkenést mutat (20 ezrelék alá süllyedt), hogy a születések kis száma miatt ma már az aránylag magas csecsemőhalálozás sem tudja az általános halálalást döntően befolyásolni.

Egyébként a születések, az általános halálozás és a csecsemőhalálozás összefüggését az alábbi kimutatás világítja meg:

A születési A halálozási A csecsemőhalálozási
szám alapján megállapított sorrend 1929–38:

1. Románia	1. Románia	1. Románia
2. Erdély	2. Bánság	2. Kőrösvidék-
3. Kőrösvidék-	3. Kőrösvidék-	Máramaros
Máramaros	Máramaros	3. Erdély
4. <i>Megszállt terület</i>	4. <i>Megszállt terület</i>	4. Magyarország
5. Magyarország	5. Erdély	5. <i>Megszállt terület</i>
6. Bánság	6. Magyarország	6. Bánság

A legszaporább, legmagasabb születéstevékenységet mutató területegységeknél magas csecsemőhalálozás esetén a csecsemőhalottak részesedése az általános halálozási számban nagyon magas s ahogyan csökken ez, természetszerűleg csökken a részesedés is. Világos ez Románia, Erdély és Kőrösvidék-Máramaros esetében. A helyek felcserélődése Kőrösvidék-Máramaros magasabb csecsemőhalálozásával magyarázható meg. Ahogyan csökken a születéstevékenység, úgy – még magas csecsemőhalálozás esetén is – a részesedés egyre kisebb lesz. Hogy Magyarország és a megszállt terület viszonylatában ez nem mutatkozik, bár Magyarország születéstevékenysége valamivel rosszabb volt, mint a megszállt területé, annak oka az, hogy a bánsági katasztrófális születési szám és legkisebb részesedés befolyásolja a megszállt terület számainak értékét. Természetesen a bánsági nagyon magas halálozási számot a csecsemőhalálozás még most is fennálló magas volta miatt még egyideig lehet javítani, azonban a nyugateurópai nagyon jó csecsemőhalálozási értékeket mutató államok példája azt bizonyítja, hogy a csecsemőhalálozás javulásának van egy, semmi módon tovább nem befolyásolható alsó határa. A megszállt területek nagy része azonban, hála, még messze áll ettől a határtól. Magas, erőteljes születéstevékenységet mutatnak s bár az általános halálozás is magas, de ebben döntő szerepet a csecsemőhalálozás játszik. *A csecsemőhalálozás még oly magas szinten mozog, hogy széleskörű és mindenre kiterjedő szociális, csecsemő- és anyavédelmi intézkedésekkel nagymérvű javulás idézhető elő.* S ez ma országos szempontból is igen nagy jelentőséggel bír, mert e terület az anyaország már vázolt rossz természetes szaporulatát kedvezően befolyásolhatja. Csak a halálozás számon kell segíteni, úgy, miként az a Csonkaországban történt is, hol az alacsony, de még mindig pozitív természetes szaporulatot az általános halálozás nagymérvű javulása idézte elő.

A CSECSEMŐHALÁLOZÁS javulásának szoros összefüggését az általános halálozási szám javulásával még szemléltetőbben mutatja be a túloldali táblázat, mely a népmozgalmi tevékenység különböző tényezőinek arányszámait, javulási vagy romlási fokát jelzi az 1929–33 és 1934–38. években. Ennek alapján:

A csecsemőhalálozás, valamint a születési s halálozási szám és a természetes szaporulat kapcsolata, javulási vagy romlási iránya az 1929–33. és 1934–38 évek átlagában Csonka-Magyarországon, a megszállt területen és Romániában

Ország, tartomány	Időszak	Születés	Halálozás	Term. szaporulat	Csecsemő halálozás
		e z r e l é k e k b e n			
Csonka-Magyarország	1929–33	23,9	16,9	7,0	16,2
	1934–38	20,7	14,5	6,2	14,0
Megszállt terület	1929–33	26,0	19,4	6,6	17,8
	1934–38	23,3	18,3	5,0	17,2
Erdély	1929–33	29,4	19,0	10,4	16,3
	1934–38	26,5	18,0	8,5	16,0
Kőrösvidék-Máramaros	1929–33	28,1	19,4	8,7	19,3
	1934–38	25,4	18,4	7,0	19,0
Bánság	1929–33	20,6	19,7	0,9	17,7
	1934–38	17,9	18,5	0,6	16,8
Románia	1929–33	34,0	20,4	13,6	18,2
	1934–38	31,0	20,0	11,0	18,2
		javulási (+) vagy romlási (-) arány százalékokban			
Csonka-Magyarország		- 13,3	+17,1	- 11,4	+13,5
Megszállt terület		- 12,8	+ 5,6	- 24,2	+ 3,3
Erdély		- 9,8	+ 5,2	- 18,2	+ 1,8
Kőrösvidék-Máramaros		- 9,6	+ 5,1	- 19,5	+ 1,6
Bánság		- 13,1	- 6,0	- 166,6	+ 5,0
Románia		- 8,8	+ 1,9	- 19,1	0,0

a csecsemőhalálozás

az általános halálozás

j a v u l á s á n a k s o r r e n d j e

1. Magyarország
2. Bánság
3. Megszállt terület
4. Erdély
5. Kőrösvidék Máramaros
6. Románia

1. Magyarország
2. Bánság
3. Megszállt terület
4. Erdély
5. Kőrösvidék-Máramaros
6. Románia

A csecsemőhalálozás javulásával teljesen párhuzamosan javult az általános halálozási szám is. A legszebben Magyarországon javult mind a kettő: a csecsemőhalálozás 13,5 százalékkal, az

általános halálozás 17,1 százalékkal. Romániában a csecsemő-halálozásban nem állt be változás, az általános halálozás pedig csak minimálisan javult (1,9 százalékkal). A minden lehetőségek Nagyromániájában sem a szociális, sem az egészségi viszonyok nem fejlődtek s így a népszaporulatban szerepet játszó, rontó vagy javító biológiai erők a maguk természetes módján érvényesültek, mert így érvényesülhettek. De érvényesültek oly irányban is, hogy a megszállt terület csak már előbbi magasabb kulturfoka, jobb szociális viszonyai és nem utolsó sorban népességének előnyösebb egészségügyi helyzete miatt tarthatta meg az általános és a csecsemőhalálozás minimálisan javuló irányzatát.

Azonban – miként arra már előbb is rámutattunk – a csecsemőhalálozás javulása a születések számával is szoros kapcsolatban van. Oka ennek egyfelől az újszülöttek kisebb abszolút száma, de másfelől a kétségkívül ez esetben tapasztalható nagyobbfokú gondoskodás és körütekintőbb gondozás.

Ez a kapcsolat annyira szerves, hogy adataink szerint a csecsemőhalálozás sorrendje hűen követi a születési szám romlási sorrendjét:

A születési szám romlási sorrendje:

1. Magyarország
2. Bánság
3. Megszállott terület
4. Erdély
5. Körösvidék-Máramaros
6. Románia

Magyarországon a születések csökkenésének nagyarányán túl az is döntő tény, hogy – Bánság mellett – mértékben is a legkisebb a születéstevékenysége. Ennek ellenére a természetes szaporulat itt romlott a legkevesebbé, mert a halálozás javulását sikerült elérni. A Bánság halálozása sokkal kisebb mértékben javult s ez az oka a természetes szaporulat hatalmas, *166.6 százalékos* romlásának. Ennek azonban az is az oka, hogy a születési szám a 20,0 ezreléken alul jutott s tudott dolog, hogy az alacsony természetes szaporulatu népcsoportoknál bármely népmozgalmi tényező csekély csökkenése a szaporulat romlását sokszorosán idézi elő.

Romániában a születések száma 8,8 százalékkal csökkent, a halálozási szám azonban 1,9 százalékkal javult s így a természetes szaporulatban beállt romlás csak 19,1 százalékos. Már más a helyzet a megszállt területen. A születések csökkenése alig valamivel kisebb a bánsági születéscsökkenésnél (12,8 százalékos), de mert a születéstevékenység a bánságinál nagyobb volt, a halálozások 5,6 százalékos javulása mellett a természetes szaporulatnak csak 24,2 százalékos romlása következett be.

Végül megállapíthatjuk, hogy Csonkamagyarország népmozgalmi jelenségei során kétségkívül az a legjelentékenyebb, hogy a csecsemőhalálozás visszaszorításával elért halálozási javulás átmenetileg a természetes szaporulat csökkenésében lassabb ütemet

tudott beállítani. A bánsági részekről eltekintve mindenütt elég jó születéstevékenységet mutató megszállt terület országos jelentősége éppen az, hogy az itteni csecsemőhalálozás visszaszorításával olyan népmozgalmi eredményhez lehet jutni, mely az egész ország népmozgalmi képében igen jelentékeny tényező lehet, habár – hangsúlyozzuk – a csecsemőhalálozás javítása s a csökkentett csecsemőhalálozási szám általános népmozgalmi szerepe a szaporulat meghatározásában csak véges értékű hatás.

(Tanulmányunk következő részében az erdélyi csecsemőhalálozást az Erdélyben élő nemzetiségek szerint részletezve tárgyaljuk, rámutatva a csecsemőhalálozás és e nemzetiségek szociális, közművelődési és egészségügyi viszonyainak kapcsolataira).

Dr. TONK EMIL